

รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The temple management model for learning center
of The Community In Ayutthaya Province

วินัย มีมาก

Winai Meemak

พระครูอุดมธรรมจารี*

Phrakhrudomdhammajari

สุวัฒน์ รักขันโท**

Suwatsan Rakhantho

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Department of Political Science Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: winai.mcu64@gmail.com

Received : June 11, 2021

Revised : July 6, 2021

Accepted : July 17, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน (๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร กับการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักการพัฒนาวัดประกอบด้วยกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งงานทั้ง ๖ ด้านนั้นวัดจำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อม บุคคล กิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการดำเนินงาน โดยใช้หลักในการบริหารจัดการ คือ ๑) การวางแผน ๒) การจัดองค์การ ๓) การแต่งตั้งบุคลากร ๔) การอำนวยความสะดวก ๕) การควบคุม ควบคู่กันไป (๒) รูปแบบ

* พระครูอุดมธรรมจารี, ดร. Phrakhrudomdhammajari, Dr.

** ดร.สุวัฒน์ รักขันโท Dr.Suwatsan Rakhantho

การบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย รูปแบบที่ ๑ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย (กายภาวนา) เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตามหลักวิถีพุทธ กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการลานวัด ลานกีฬา โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น รูปแบบที่ ๒ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาศีลธรรม และสังคม (ศีลภาวนา) เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักวิถีพุทธ กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในวัด กิจกรรมปราชญ์ชาวบ้านสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบที่ ๓ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ปฏิบัติธรรมตามหลักวิถีพุทธ กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบที่ ๔ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาแบบครบวงจรตามหลักวิถีพุทธ กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา โครงการจัดตั้งห้องนิทรรศการ เป็นต้น ตัวชี้วัดของโครงการ คือ จำนวนร้อยละของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีพึงพอใจต่อการใช้บริการศึกษาค้นคว้างานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการ; วัด; ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the component about temple management for learning center of the community, (2) to analysis general context of temple management for learning center of the community in Ayutthaya province and (3) to propose the model of the temple management model for learning center of the community in Ayutthaya province. This research was mixed method research comprising both documentary research and in-depth interviewing.

The research findings were as follows:

(1) The principles for temple development were composed of Sangha affair administration 6 items as follows: Sangha administration, Sangha education, Buddhist propagation, Buddhist constructions and reparations, education support and Public welfare which all of every aspect of Sangha affair administration had been developed together with environment development, person, learning activity, and operational process

by using the management principles including 1) planning, 2) organizing, 3) staffing, 4) directing and 5) controlling. (2) The temple management model for learning center of the community in Ayutthaya province was as follows: first model, learning center for body development (*Kāya Bhāvanā*) that will be supported for people healthy according to Buddhism activities such as the temple ground - sport ground and the forest grow for royalty, second model, learning center for morality and social development (*Sīla Bhāvanā*) that will be supported for people to learn folk wisdom according to Buddhism activities such as project that plan to set folk wisdom museum within temple and the philosopher keep on folk wisdom and third model, learning center for mind development (*Citta Bhāvanā*) that will be supported people for meditation according to Buddhism activities such as project that plan to set meditation center in each province, merit and ethic camp. d) Learning center for Wisdom development (PanyaPavana) that will be supported people to search about Buddhism research with Buddhism activities such as project that plan to set Buddhism library, Buddhism exhibition. The key performance indicator was Percentage and satisfaction level of people participation.

Keywords: Model; Management; Temple; Community

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย และวิถีชีวิตของคนไทยที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา และการจัดระเบียบทางสังคมไทย ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมประเพณี จนถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักของสถาบันพระพุทธศาสนามีหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการศีลธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไปสู่สังคม มนุษย์มีการเจริญเติบโตและต้องเรียนรู้นับตั้งแต่ปฏิสนธิตราราบจนสิ้นชีวิตการเรียนรู้ก่อคุณสมบัตินี้ที่พึงประสงค์ และบางครั้งเกิดผลในทางเสื่อมและความเสี่ยง^๑ ในช่วงวัยต้น ๆ เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกหัดอบรมช่วยเหลือดูแลจากผู้ใหญ่

^๑ สุมณ อมรวิวัฒน์, *วิถีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย*, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๖), คำชี้แจง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้บัญญัติความหมายของการศึกษาว่า คือกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๒

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการศึกษารัฐบาลควรจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เพราะในกระบวนการเรียนรู้การรู้ทางศาสนาถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้วยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตกวัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น และพระสงฆ์ห่างเหินกับสภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวันการที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้ไม่ถนัดนั้นเกิดความไม่เข้าใจกันมากขึ้น^๓ ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีความเร็วของข้อมูลข่าวสาร

เพราะเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษาในเรื่องนี้เพราะไม่ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วัดยังคงเป็นสถาบันที่หล่อหลอมคนในสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรู้สังคมไทยทุกหน่วยต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเองเป็นศูนย์กลางหากรู้จักดำเนินการให้ดีพระสงฆ์สามารถนำคนในสังคมไปสู่ความเจริญทางปัญญาได้โดยวิถีทางที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์วิธีที่จะทำให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริงพระสงฆ์จะต้องตระหนักมั่นอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ตามธรรมวินัย และปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป^๔ การจะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุง

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๓ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ เล่ม ๕๔/๖๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖ – ๑๘.

^๔ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ เล่ม ๕๓/๖๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๓๐ – ๓๑.

บทบาทเก่าขึ้นมาในรูปแบบใหม่ด้วยวิธีการอย่างไรบ้างนั้นผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะต้องศึกษาให้ออกมาเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเคารพและเลื่อมใสศรัทธาว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสติปัญญาอย่างแท้จริงทั้งในอดีตและปัจจุบันซึ่งจะทำให้การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสงฆ์เป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังศรัทธาในเมื่อวัดยังถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยวิถีชีวิตกับวิถีการเรียนรู้จึงควรบูรณาการกันไปตลอดตราบใดที่ชีวิตต้องเจริญเติบโต ปัญหาความเสื่อมทรามในสังคมตั้งแต่ปัญหาระดับครอบครัวไปถึงปัญหาใหญ่ระดับชาติเกิดขึ้นจากการที่คนในสังคมขาดศีลธรรมเรื่องนี้ เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรทำการวิจัยหากวัดมีรูปแบบและการจัดการที่ดีสามารถจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ร่วมสมัย สามารถกลมกลืนให้คนในสังคมมีจิตใจที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะบางเบาลงเรื่องนี้เป็นปัญหาที่ควรจะทำการศึกษาและแก้ไขเพราะหากปล่อยปละละเลยไว้ก็จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงของปัญหา และแผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไปซึ่งเป็นการยากแก่การแก้ไขการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาวิธีการ และแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมต่อไป

เพราะเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษาในเรื่องนี้ ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี เนื่องจากในอดีต เป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมากทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์อย่างไรก็ตาม ประชาชนใน จังหวัด ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความมั่นคงในพุทธศาสนามีความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน ยึดมั่นต่อวัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะชุมชนต่าง ๆ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้อันเนื่องมาจากพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่มีบทบาทในส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนในหลาย ๆ ด้านให้เจริญรุ่งเรือง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจศึกษา “รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับวัดและชุมชนอื่นในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสังฆาธิการและผู้บริหารภาครัฐ เพื่อให้เห็นรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒๓ รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การจัดเวทีประชุมในระดับชาติและนานาชาติ ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ และการจัดการทางพระพุทธศาสนา โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ (Inter-view Guideline) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มสำหรับคณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การลงพื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๑ วัด คือ (๑) วัดพนัญเชิงวรวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยา (๒) วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา (๓) วัดบางนมโค อำเภอเสนา (๔) วัดสิงห์สุทธาวาส อำเภอบางไทร (๕) วัดโคกทอง อำเภอดอนสัก (๖) วัดบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน (๗) วัดสีสุก อำเภอบางบาล (๘) วัดขุนทิพย์ อำเภอบางบาล (๙) วัดบึง (บึงลัญจิววัน) อำเภอบางบาล (๑๐) วัดชูจิตธรรมาราม อำเภอบางบาล (๑๑) วัดโพธิ์ประสิทธิ์ อำเภอมหาราช

๒. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสงฆ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนประชาชนในชุมชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

๓. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนงานของจังหวัด นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

๔. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

๕. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผู้วิจัยเสนอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การแจกแบบสอบถาม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

วิเคราะห์สภาพปัญหาการ วิเคราะห์การบริหาร นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี บริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้เห็นรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล

ผลการวิจัย

สภาพการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบัน

การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสภาพแวดล้อมของวัด มีจุดแข็ง ดังนี้ วัดตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนซึ่งง่ายต่อการพัฒนาทั้งศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี ศาสนธรรม วัดมีศาสนสถานที่มีมั่นคงมีขนาดใหญ่และหลากหลายสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้และส่งเสริมงานด้านการปกครองการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ส่วนจุดอ่อนมีดังนี้ วัดเน้นสิ่งปลูกสร้างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เพียงการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนวัดมีศาสนสถานที่ไม่มั่นคงมีขนาดเล็กและชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้วัดขาดความร่มรื่นสะอาดสวยงามสงบมีการจัดสรรพื้นที่

บริเวณวัดไม่เหมาะสมไม่เป็นเป็นสัดส่วนมีพื้นที่ป่าไม้แน่นเน้นการใช้พื้นที่ในตัวอาคารมากกว่าบริเวณด้านนอกทำให้สิ้นเปลืองพลังงานจำนวนมากวัดขาดงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นไปอย่างช้า ๆ เจ้าอาวาสไม่มีนโยบายในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอย่างยั่งยืน เครื่องมือในการพัฒนาศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนมีน้อยไม่เพียงพอและขาดแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โอกาสพัฒนาดังนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางวัดเป็นอย่างดีเช่นเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสวดมนต์เป็นต้นชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางวัดเป็นอย่างดีมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนภายในวัดเทคโนโลยีมีความทันสมัยเข้าถึงง่ายรัฐบาลมีนโยบายในการสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอกด้านสภาพแวดล้อมของวัดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑. พัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแบบครบวงจร
๒. เน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในพัฒนาจากศาสนสถานที่มีอยู่เดิม
๓. พัฒนาพื้นที่ป่าพัฒนาวัดให้เกิดความร่มรื่นสวยงามสะดวกสบาย
๔. ไม่ควรพัฒนาโครงการขนาดใหญ่หรือโครงการระยะยาวเน้นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่เดิม

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก ในด้านบุคลากร มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑. บุคลากรมีศักยภาพสูง สามารถจัดโครงการต่างๆได้แบบครบวงจร
๒. ส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในระดับสูงทั้งทางโลกและทางธรรม
๓. สร้างแรงจูงใจให้แก่พระภิกษุสามเณรด้วยการสนับสนุนค่านิยมที่ดีและสวัสดิการที่ดี
๔. เจ้าอาวาสเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมเอง

การบริหารจัดการวัดให้เป็ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีจุดแข็ง ดังนี้ เน้นกิจกรรมในการพัฒนาจิตใจของประชาชนเป็นหลัก เช่น การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำปี กิจกรรมทำวัตรสวดมนต์เจริญจิตภาวนา กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมค่ายคุณธรรม เป็นต้น เน้นกิจกรรมในการพัฒนาปัญญาของประชาชนเป็นหลัก เช่น การจัดตั้งห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาภายในวัด การให้บริการ

อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง การจัดตั้งห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น เน้นกิจกรรมในการพัฒนากายของประชาชนเป็นหลัก เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนรักษาสุขภาพกายให้แข็งแรง กิจกรรมลานวัดลานกีฬาให้เด็กและเยาวชน เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของประชาชน มีการจัดกิจกรรมในลักษณะของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทยให้คงอยู่ชั่วลูกหลานและมีการประสานงานร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน/ชุมชน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมอาศัยบ้านชาวบ้าน สถานศึกษาและชุมชนในการร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีอุปสรรค ดังนี้ วันและเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งไม่เหมาะสมทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งมักบ้างน้อยบ้าง บางกิจกรรมต้องอาศัยระยะเวลาอันนานและงบประมาณที่สูง บางกิจกรรมขาดจุดสนใจไม่ดึงดูดความต้องการของคนในพื้นที่ และมีแหล่งการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก ในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑. จัดกิจกรรมในลักษณะของการพัฒนากายจิตใจและปัญญาอย่างต่อเนื่อง
๒. เน้นการประชาสัมพันธ์และสร้างจุดสนใจให้กับโครงการ
๓. เพิ่มงบประมาณอุดหนุนด้านการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

๔. เน้นพัฒนาเฉพาะกิจกรรมที่มีการลงทุนน้อยแต่ได้ประโยชน์มากเช่นกิจกรรมปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านกระบวนการดำเนินงาน มีจุดแข็ง ดังนี้ มีการดำเนินงานในลักษณะของคณะกรรมการมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นรองประธาน มีพระสังฆาธิการระดับสูงเป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังแต่งตั้งพระภิกษุสามเณรภายในวัด ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครูตลอดถึงชาวบ้านร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน มีการประชุมคณะกรรมการในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ขั้นตอนวิธีในการดำเนินการงบประมาณ สถานที่ผู้รับผิดชอบโครงการ อยู่เป็นประจำ มีการมอบหมายบุคลากรภายในวัดให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับติดตามและประเมินผลและมีการ

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก ในด้านกระบวนการดำเนินงาน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑. เน้นการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมเชิงรุก
๒. ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ
๓. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและมีการถ่ายทอดให้ผู้รับผิดชอบรู้
๔. พัฒนาเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

แนวคิด หรือแนวนโยบายในการบริหารจัดการวัด สภาพแวดล้อม บุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ในการส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนที่เป็นเลิศของแต่ละวัด

แนวคิดหรือแนวนโยบายในการบริหารจัดการวัด เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่แนวทางหรือรูปแบบในการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมและพร้อมที่พัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจังต่อไป

ในการบริหารจัดการวัดนั้น เจ้าอาวาสถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาวัด จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันงานด้านต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ประกอบด้วย งานด้านการปกครอง งานด้านการศึกษา งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ และงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นต้น เป็นงานที่เจ้าอาวาสทุกรูปจะต้องปฏิบัติ หรือส่งเสริมงานทุกด้านให้ประสบผลสำเร็จมีผลงานเป็นที่ประจักษ์สู่สาธารณชน ผลที่ได้จากการพัฒนาดังกล่าวก็จะเกิดประโยชน์ทั้งคณะสงฆ์ และประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำมาสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

เป้าหมายในการพัฒนาวัด คือ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งการพัฒนาจะบรรลุสู่เป้าหมายได้นั้นวัดควรจะดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้โดยลำดับ

๑. จัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนหรือชาวบ้านโดยรอบวัดให้มากที่สุด
๒. จัดการปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยส่งเสริมคนรอบวัดหรือคนในชุมชนนั้นให้มาบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดนั้นกันให้มากที่สุด
๓. จัดการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่เสนาสนะของวัดให้สะอาดเรียบร้อยร่มรื่นเหมาะสมกับสภาพความต้องการและความจำเป็นให้มากที่สุด

แนวคิดในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกประการหนึ่งประกอบด้วย

๑. พัฒนาวัดให้ชาวชุมชนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกที่วัดเป็นของตน ทำให้เกิดความหวงแหน ความรักและจะช่วยกันดูแลรักษา

๒. สร้างสภาพวัดให้มีความหมายเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรเป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรมเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านในละแวกนั้นได้เข้ามาหาความสงบทางกายและใจและเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน

๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดขึ้นโดยบริเวณวัดจะต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศลศึกษาพระธรรมวินัยและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อประชาชนจะได้เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น

๔. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดควรเป็นแกนนำของประชาชนในท้องถิ่นในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการรณรงค์และการจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

๕. ทำให้ชาวชุมชนเกิดการยอมรับตลอดไปว่าวัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยงานเดียวกันและคอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การพัฒนาวัดจะเริ่มขึ้นและสำเร็จลุล่วงไปได้เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ประสานที่สำคัญจึงควรจะศึกษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ของวัดให้ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานไว้ก่อนได้แก่

๑. สงฆ์ คือ พระภิกษุสามเณรภายในวัดควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาอุปนิสัยใจคอ ความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรแต่ละรูปเพื่อความสะดวกในการปกครองและการขอความร่วมมือในการมอบหมายงานต่าง ๆ

๒. สมณธรรม (สมณกิจ) คือ การทำกิจวัตรและการศึกษาพระธรรมวินัยควรจะได้จัดการและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้ศึกษาพระธรรมวินัยตลอดจนความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกิจวัตรที่สงฆ์พึงปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธบัญญัติ ควรจะได้มีการจัดระเบียบและดูแลให้สงฆ์พึงปฏิบัติตามแนวแห่งพระพุทธบัญญัติในกิจวัตรนั้น ๆ อย่างครบถ้วน

๓. สวัสดิการ คือ ปัจจัยอำนวยความสะดวกควรจะได้รับการสอดส่องดูแลสภาพความเป็นอยู่ของสงฆ์ภายในวัดให้พอเหมาะกะกับสมณเพศ

๔. เสนาสนะ คือ ที่อยู่อาศัยควรสำรวจดูว่าพอเพียงหรือไม่สิ่งใดต้องบูรณะสิ่งใดควรสร้างเพิ่มเติมและควรจัดให้เป็นหมวดหมู่เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม

๕. สมบัติของวัดหมายถึงทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เป็นสังฆาริพทรัพย์และอสังฆาริพทรัพย์ เงินและหนี้สิน (ถ้ามี) วัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องขยายเสียง ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น จาน ช้อน รวมถึงอาคารเสนาสนะ พระพุทธรูป โบราณวัตถุ (ถ้ามี) ฯลฯ สิ่งของเหล่านี้ควรสำรวจและจัดทำบัญชีหรือทะเบียนไว้ให้ละเอียด เพื่อความสะดวกในการบำรุงรักษา

๖. สังฆาธิการกิจ คือ การประสานงานกับเจ้าคณะระดับต่าง ๆ อาจมอบหมายพระสงฆ์ รูปใดรูปหนึ่งที่มีความรู้ทางงานสารบรรณทำหน้าที่เป็นเลขานุการหรือทำงานสารบรรณของวัดก็จะสะดวกยิ่งขึ้น

๗. สัตบุรุษ คือ ชาวบ้านผู้มีศรัทธาช่วยเหลือบำรุงวัดศิษย์วัดและแม่ชีควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับการศึกษาพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อความสะดวกในการปกครอง การขอความร่วมมือและการดำเนินการด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

๘. สาธารณสงเคราะห์ คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งได้แก่การจัดอาคารสถานที่เพื่อบริการแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน เช่น ห้องสมุด ตู้ยา ศาลาพักผ่อน บ่อน้ำ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม การตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ ควรสำรวจว่าสิ่งใดวัดได้ดำเนินการอยู่แล้ว สิ่งใดควรจะบริการขึ้นอีกเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

แนวคิดหรือแนวนโยบายในการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า วัดจะต้องปรับสภาพแวดล้อมของวัดให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร มีการจัดภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมภายนอกให้เหมาะกับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง เช่น การจัดสวนป่า มีพันธุ์ไม้ที่น่าสนใจ พันธุ์ไม้ทางพระพุทธศาสนา พันธุ์ไม้ในวรรณคดี พันธุ์ไม้หายาก เป็นต้น มีการจัดทำโครงการต้นไม้พูดได้ เช่น การติดป้ายศาสนสุภาษิต คติธรรม คำคม รวมถึงการจัดสวนหย่อมหรือมุมพักผ่อน มุมอ่านหนังสือ ใต้ต้นไม้ เพื่อลดพลังงาน เป็นต้น

รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

รูปแบบที่ ๑ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย (กายภาวนา) กลยุทธ์ คือ “สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตามหลักวิถีพุทธ” กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการลานวัด ลานกีฬา โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ กิจกรรมบริหารกายบริหารจิตเชิงพุทธ (โยคะ, อบสมุนไพโร, เต้นแอโรบิค, นั่งสมาธิ เป็นต้น) กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัดและชุมชน ตัวชี้วัดของโครงการ ได้แก่ จำนวนร้อยละของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น

รูปแบบที่ ๒ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาศีลธรรม และสังคม (ศีลภาวนา) กลยุทธ์ที่ ๑ คือ “สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักวิถีพุทธ” และกิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในวัด กิจกรรมปราชญ์ชาวบ้านสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมวิถีธรรม วิถีไทย วิถีพุทธ โครงการพัฒนาสัมมาอาชีพ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการจัดตั้งศูนย์วิสาหกิจชุมชนภายในวัด กิจกรรมฝึกสวนครัวรั้วกินได้ และกิจกรรมการจัด

สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส กลยุทธ์ที่ ๒ คือ “สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจตามหลักวิถีพุทธ” และกิจกรรม/โครงการ ได้แก่ จัดตั้งศูนย์ประสานงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โครงการหมู่บ้านสีขาว

รูปแบบที่ ๓ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) คือ “สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ปฏิบัติธรรมตามหลักวิถีพุทธ” กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมเรียนรู้วิถีความเป็นชาวพุทธ (โฮมสเตย์ประจำวัด)

รูปแบบที่ ๔ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) กลยุทธ์ คือ “สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาแบบครบวงจรตามหลักวิถีพุทธ” กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาที่สามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร

ส่วนผู้ได้รับผลประโยชน์จากรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมก็ คือ ประชาชนในชุมชนนั่นเอง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปราย ดังนี้

องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า

หลักการพัฒนาวัดประกอบด้วยกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งงานทั้ง ๖ ด้านนั้นวัดจำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อม บุคคล กิจกรรม การเรียนรู้ และกระบวนการดำเนินงาน โดยใช้หลักในการบริหารจัดการ คือ (๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาใน องค์การ (๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) หมายถึงการสรรหาบุคลากรมาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้ (๔) การอำนวยความสะดวก (Directing) คือ กำกับ สั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ (๕) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินฺโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไป

ตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกุลิกและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

๒. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจนองค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็นปัญหาในการเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ ควรจะมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย จ้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่น ๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป^๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธุดิ วิโรจโน ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ (๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) (๒) การศึกษา (Education) (๓) การอบรม (Training) และ (๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ลึกษา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปุริสธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน^๖

^๕ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^๖ พระมหาธุดิ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.606) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.729) ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านกระบวนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.769) ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.659) และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.662) ตามลำดับ และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ กลยุทธ์การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตามหลักวิถีพุทธ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรีพร กาญจนการุณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและยอมรับ ร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป มี ๒๒ แห่ง จำแนกได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ๑ แห่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ๒๑ แห่ง นอกจากนี้ยังมีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก ๒ แห่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ปาชาโยเลนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จักและรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชนในระดับสูง การมีส่วนร่วมและอาศัยความร่วมมือจากชุมชนทุกชั้นตอน^๗ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อดุลย์ วังศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ๗ ประการ คือ ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการสมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และสมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักในปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาและรับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากิน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย (๒) องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้

^๗ จุรีพร กาญจนการุณ, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”, *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๖.

และเนื้อหา/องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยส่วนใหญ่ ได้แก่ การศึกษาประสบการณ์ จากชุมชนอื่น/การศึกษาดูงาน/การพัฒนาการศึกษาการสนทนาปริกษาหรือและเปลี่ยนความคิดเห็น (๓) ปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัย ภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของ การพัฒนาร่วมกัน^๕

รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย รูปแบบที่ ๑ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย (กายภาวนา) กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการลานวัด ลานกีฬา โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ กิจกรรมบริหารกายบริหารจิต เจริญพุทธ (โยคะ, ออบสมุนไพรร, เต็นเอโรบิค, นั่งสมาธิ เป็นต้น) กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัดและชุมชน ตัวชี้วัดของโครงการ ได้แก่ จำนวนร้อยละของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น รูปแบบที่ ๒ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาศีลธรรม และสังคม (ศีลภาวนา) กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในวัด กิจกรรมปราชญ์ชาวบ้านสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมวิถีธรรม วิถีไทย วิถีพุทธ โครงการพัฒนาสัมมาอาชีพ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบที่ ๓ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมเรียนรู้วิถีความเป็นชาวพุทธ (โฮมสเตย์ ประจำวัด) รูปแบบที่ ๔ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) กิจกรรม/โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาที่สามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางพระพุทธศาสนา แบบครบวงจร โครงการจัดตั้งห้องนิทรรศการ ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนามนุษย์ให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้นำทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ ๘ นั้น

^๕ อุดุลย์ วงศ์ศรี, “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน”, *ดุष्ฎินิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคนซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง” พระมหาธุดิ วิโรจโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ (๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) (๒) การศึกษา (Education) (๓) การอบรม (Training) และ (๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปริสธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) และหลักธรรม แต่ละหัวข้อสามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๐} ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุทัยกิจจาร์ักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า (๑) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม^{๑๑} ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง หาญพานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการในระดับมากขณะที่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยในทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วม

^๙ พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๑๐} พระมหาธุดิ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๑๑} พระครูอุทัยกิจจาร์ักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

นอลลิคเจอร์เคอร์ สิ่งท้าทาย และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ ลักษณะงานที่ผู้บริหารมีความต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดีความชอบ การดำรงรักษาบุคลากร การสร้างนักวิชาการ การกำหนดภาระงานของบุคลากร และการบริการความรู้ ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ในระดับมาก คือ ยุทธศาสตร์ผู้บริหาร ยุทธศาสตร์นอลลิคเจอร์เคอร์ ยุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ความรู้ ยุทธศาสตร์การสื่อสารความรู้ และเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์การไว้วางใจ และยุทธศาสตร์พลังร่วม ด้านสำนักบริหารจัดการความรู้ คือ การวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการความรู้ ด้านกระบวนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนและบริการความรู้ คือ การเตรียมความพร้อม การกำหนดวิธีการแบ่งปัน และเปลี่ยนและบริการ การประเมินและปรับปรุงแก้ไข ด้านผลการดำเนินการ คือ ทำให้ได้วัฒนธรรมการแบ่งปันและเปลี่ยนความรู้ และการบริการความรู้ ชุมชนนอลลิคเจอร์เคอร์ ฐานความรู้อิเล็กทรอนิกส์ปฏิสัมพันธ์ความรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ และการบริการ^{๑๒}

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้ทุกวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างจริงจัง
๒. คณะสงฆ์ควรพัฒนาบุคลากรระดับพระสังฆาธิการให้พร้อมในการเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน
๓. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรวางกรอบและแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน
๔. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างจริงจัง
๕. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดประกวดและมอบรางวัลให้แก่พระสงฆ์หรือวัดที่มีผลงานด้านส่งเสริมศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างจริงจัง

^{๑๒} บุญส่ง หาญพานิช, “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาอุดมศึกษา ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๔.

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดให้พร้อมสำหรับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย (กายภาวนา) อย่างจริงจังโดยร่วมกันกับบ้าน วัด และชุมชน
๒. เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดให้พร้อมสำหรับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านาศิลปกรรม และสังคม (สีลภาวนา) อย่างจริงจัง โดยร่วมกันกับบ้าน วัด และชุมชน
๓. เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดให้พร้อมสำหรับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) อย่างจริงจัง โดยร่วมกันกับบ้าน วัด และชุมชน
๔. เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดให้พร้อมสำหรับการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) อย่างจริงจัง โดยร่วมกันกับบ้าน วัด และชุมชน

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้น ๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
๒. ควรศึกษาเรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง
๓. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๔. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเน้นหลักธรรมหรือคุณธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- จूरีพร กาญจนการุณ. “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”. **ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- บุญส่ง หาญพานิช. “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต**. สาขาอุดมศึกษา ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน). “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินฺโณ). “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาธฤติ วิโรจโน. “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน**. หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติเล่ม ๕๔/๖๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.
- _____. **สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย**. หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติเล่ม ๕๓/๖๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.
- สุมน อมรวิวัฒน์. **วิธีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย**. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิคจำกัด, ๒๕๔๖.
- อดุลย์ วังศรี. “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง: การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.